

הצעת פתרון - בחינת הבגרות בתנ"ך

קיץ 2015 – שאלון 1206

הצעת הפתרון נכתבה על-ידי רוני פרל, מורה מובילה בקידום.

שאלה מספר 1:

- א. ראייה ראשונה: קין מכחיש את חטאו: "השומר אחי אנכי"? (פסוק 9).
- ראייה שנייה: קין מתלונן על חומרת עונשו: "גדול עווני מנשוא" (פסוק 13).
- ב. (1) בפסוק 8 כתוב "ויאמר קין אל הבל אחיו", אבל לא כתוב - מה הוא אמר לו - זהו הפער בו עוסק המדרש.
- (2) ניתן ללמוד מפער זה שדבריו של קין אל הבל אינם חשובים מעשה הרצח חמור ביותר ומבטל את חשיבות הדברים שנאמרו לפניו.
- ג. (1) שני רכיבים בעונשו של קין – "נע ונד תהיה בארץ" – עליו לחיות חיי נוודות, ו- "כי תעבוד את האדמה, לא תוסף תת כוחה לך" – האדמה לא תניב לו יבול. על פי פסוק 2 מקצועו של קין היה עובד אדמה, ולכן עונש זה חמור ביותר עבורו.
- (2) ההקלה בעונש שקיבל קין היא:
- אות קין שנותן לו ה' – "וישם ה' לקין אות" (יש להסביר פירוש אחד מהשניים) –
- אות משמו של ה' החקוקה על מצחו של קין ומגנה עליו מאנשים המבקשים לנקום בו.
 - אות (סימן) המראה לו את הדרך הבטוחה ללכת בה, כך שיהיה מוגן מאנשים המבקשים לנקום בו.

או –

ה' מכריז שכל מי שיפגע בקין – ינקמו פי שבע "כל הורג קין שבעתיים יוקם".

שאלה מספר 2:

- א. בפרק י"א מתוארת יציאתו של אברהם לארץ כנען כחלק ממשפחתו של תרת בפרק י"ב מתוארת יציאתו כאדם עצמאי.
- ההבדל: בפרק י"א הוא נלקח על ידי תרח אביו, ואילו בפרק י"ב הוא הולך בעצמו לכנען.
- או –**
- ההבדל: בפרק י"א אברהם הולך ללא ציווי מה', ואילו בפרק י"ב הוא הולך לכנען בעקבות ציווי של ה' אליו.
- ב. בפסוק 30 נאמר ששרי אשת אברם הייתה עקרה. זהו רמז מקדים לקושי שיעמוד בפני הגשמת ברכת ה' לאברם שיהיה ל"גוי גדול".

- ג. (1) דברים אלה באים לידי ביטוי בכך שאברהם נודד בארץ כנען ממקום למקום- "ויעבור אברהם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה... ויעתק משם ההרה מקדם לבית אל ... ויסע אברם הלך ונסוע הנגבה".
- (2) מטרתו הנוספת היא בניית מזבחות לה' וקריאה בשמו: "ויבן שם מזבח לה' ויקרא בשם ה'" (פסוק 8).

שאלה מספר 3:

- א. הנבואה היא שלא ירד גשם – תהיה בצורת בארץ. לפי מלכים א ט"ז הנבואה נמסרה בעקבות עבודת הבעל של אחאב, ולפי דברים י"א העונש על עבודת האלילים הוא בצורת
- ב. (1) כיצד ייתכן שאלוהים אומר "כי אם על פי דברי" ולא "כי אם על פי דברי ה'?" מדוע הוא משייך לעצמו את היכולת להפסיק את הבצורת?
- (2) הנאמר במלכים א פרק י"ח מסייע לפתור את הקושי משום שה' אומר לאלוהים ללכת ולהיראות אל אחאב ושהוא זה שיפסיק את הבצורת – "ואתנה מטר על פני האדמה". אם כן, ה' הוא האחראי לבצורת ולא אליהו.
- ג. סיבה אחת – עליו להסתתר מאחאב שרוצה להרוג אותו בעקבות הכרזתו על הבצורת.
- סיבה שנייה – השהייה ליד נחל מספקת לאלוהים מקור מים בזמן הבצורת
- ד. (1) כן, נעשה לאלוהים נס משום שה' הוא זה שכיוון אותו אל המערה וגרם לעורבים לכלכלו

או –

- לא נעשה לאלוהים נס משום שמדובר באנשים רגילים המכלילים אותו (ולא בעורבים).
- (2) פסוקים 7-9 תומכים בכך שנעשה לאלוהים נס משום שנראה שברגע שהנחל מתייבש ה' ממשיך ומכוון אותו אל האישה האלמנה שתכלכל אותו.

או –

- פסוקים 7-9 תומכים בכך שלא נעשה נס לאלוהים משום שה' מכוון אותו אל אישה אלמנה שתכלכל אותו, דבר הדומה לאנשים (העורבים) שכלכלו אותו.

שאלה מספר 4:

- א. (1) המחבר מזכיר את העמים האחרים כדי להדגיש את כפיות הטובה של מנשה כלפי ה' – ה' הוריש לעם ישראל את הארץ מיד גויים אלה ובמקום להעריך אותם על כך, מנשה הולך בעקבות מנהגייהם.
- (2) הפסוקים מנבאים שרעה תבוא על יהודה – כמו שה' העניש את ממלכת ישראל, כך יעניש גם את יהודה בחורבן ובגלות.
- ב. יש לציין שלושה מהחטאים הבאים:
- פיזור הפולחן בניגוד למעשי חזקיהו.
 - עבודת הבעל והאשרה.
 - פולחן צבא השמיים.
 - בניית מזבחות לאלילים בתוך חצרות בית המקדש.
 - שפיכת דם נקי – רצח אנשים חפים מפשע.

כל אלה יכולים להסביר את הכתוב במלכים ב' כ"ג – ה' מחליט להחריב את ירושלים ואת בית המקדש.

- ג. (1) בחלק הראשון של פסוק 8 ה' מבטיח שישאיר את עם ישראל על אדמתו לתמיד, ואילו בפסוק 14 הוא אומר שינטוש את עמו וייתן אותם ביד האויב שיכבוש אותם.
- (2) בחלק השני של פסוק 8 נאמר שהבטחת ה' מותנית בשמירה על מצוותיו, ובפסוק 9 נאמר שהעם לא שמע למצוות ה' בעקבות מנשה. זה מסביר את נטישת ה' את עמו שבפסוק 14.
- ד. (1) בדברי הימים מסופר שמנשה הוגלה על ידי האשורים, נכלא, חזר בתשובה ושחרר בחזרה לארצו. לאחר שובו מנשה טיהר את הארץ מעבודת אלילים.
- (2) בעל דברי הימים דוגל בגמול אישי. המידע המופיע בו פותר את אי ההלימה בכך שמסופר שמנשה נענש על חטאיו – על פי שיטת הגמול האישי, וכיפר עליהם בחזרתו בתשובה.

שאלה מספר 5:

- א. להר בית ה' יהיה מעמד חשוב ומרכזי בעולם. הדבר יתבטא בכך שההר יהיה הגבוה מכל ההרים, כלומר, החשוב ביותר מבחינה רוחנית – דתית. העמים השונים ינהרו אליו ויבינו שהוא מקור תורת ה'.
- ב. נבואת ישעיה מתארת חזון של סובלנות. ההוכחה לכך היא - (יש לציין אחת בלבד)
- באחרית הימים עדיין יהיו עמים שונים זה מזה – "והלכו עמים רבים ואמרו..."
 - העמים השונים יסכימו זה עם זה בדבר הרצון לעלות אל הר בית ה': "והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל בית אלוהי יעקב..."
 - העמים השונים יביעו רצון ללמוד את דרכי ה' ולנהוג בהן: "ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו..."
 - העמים השונים ילמדו רק חלק ממנהגיו של ה' "ויורנו מדרכיו".
 - לא תהינה יותר מלחמות: "לא ישא גוי אל גוי חרב, ולא ילמדו עוד מלחמה".
- (ניתן גם לטעון שנבואת ישעיה אינה מתארת חזון של סובלנות - בכתיבת נימוק הולם.)
- ג. בבראשית י"ב 3 נאמר לאברהם – "ונברכו בך כל משפחות האדמה" – בזכותך יתברכו כל העמים. הברכה מתבטאת בנבואת ישעיה – ה' ישפוט בין העמים, מה שיוביל לשלום עולמי. בשמות י"ט 5-6 נאמר שעם ישראל הוא עם סגולה, קדוש מכל העמים. זה מתבטא בנבואת ישעיה לפיה העמים יבינו שירושלים היא המקום המרכזי בעולם, וירצו לקבל את מנהגיו של ה'.
- ד. העמים השונים יהרסו את כלי הנשק שלהם, ויהפכו אותם לכלי עבודה – מדבר הרסני ושילי לדבר בונה וחיובי. הסיבה להיפוך היא העובדה שה' ישפוט בין העמים ויסדר את המחלוקות ביניהם, וכך לא יהיה יותר צורך במלחמות ובכלי נשק.

שאלה מספר 6:

- א. אם העיר נכנעת – תושבי העיר הופכים לעבדים ומשלמים מס. אם העיר לא נכנעת – יש להרוג את כל הזכרים, ואת הנשים, הילדים והרכוש לקחת כשלל.
- ב. חזרה זו עשויה לרמוז על כך שגם בעת מלחמה, יש לשאוף לשלום ולנסות ולהפחית את האבידות בנפש עד כמה שאפשר.

שאלה מספר 7:

- א. בפסוק 5 נאמר שאיוב עד כדי כך צדיק שבזמן שבניו עורכים משתה, הוא משכים בבוקר ומקריב קורבנות עבורם בגלל החשש שאולי הם קיללו את ה' בלבבם. ניכר שהוא עושה מעל ומעבר כדי לכפר על חטא שרק אולי נעשה באמת.
- ב. צדיקותו של איוב מודגשת בכדי שהקורא יבין שהאסונות שהשטן מביא על איוב אינם תוצאה של מעשה רע שעשה.

שאלה מספר 8:

- א. ירמיה מניח את העול על כתפיו בכדי להדגיש שיש לקבל את עול הכיבוש הבבלי; שיהיה ממושך, ולא למרוד בו. על פי נבואת חנניה הכיבוש הבבלי יהיה קצר ימים ויסתיים בתוך שנתיים.
- ב. כתגובה לנבואת חנניה ירמיה אומר "אמן, כן יעשה ה', יקם ה' את דבריך אשר נבאת...". – הוא מקווה שנבואת חנניה תתגשם.

או –

לאחר שחנניה שובר את העול, ירמיה הולך – הוא עוזב את המקום.

שאלה מספר 9:

- בירמיה כ"ט 10 ירמיה מנבא שהגלות תסתיים לאחר 70 שנה. בעזרא א' נאמר שכורש מתיר לגולים לשוב ליהודה "לכלות דבר ה' מפי ירמיה" – כשנבואתו של ירמיה הסתיימה.

שאלה מספר 10:

- א. הנימוק הוא שגם אנחנו היינו גרים במצרים, ולכן יש להתייחס אל הגר באופן חיובי.
- ב. לעומת פסוק 18, בו מדובר ב"רעך" שהוא בן עמך, בפסוק 34 מדובר בגר – שאותו קל יותר להפלות לרעה. הנימוק הזה נבחר משום שהוא גורם לנו להזדהות עם הגר, משום שפעם היינו במצבו.

שאלה מספר 11:

בלדד השוחי סבור שה' תמיד צודק ושכל אדם מתוגמל על פי מעשיו. אם איוב יחזור בתשובה – מצבו ישתפר. יש לבחור במשל אחד ולהסבירו:

- כמו שהגומא לא יכול לצמוח ללא מים, וסופו לנבול בלעדיהם, כך גם הצלחתו של הרשע היא זמנית.
- כמו שקורי העכביש רופפים, כך גם קיומו של הרשע.
- כמו עץ חזק ויציב, שגם אם יעקרו אותו – הוא יכה שורשים במקום אחר- כך גם הצדיק שחיי יציבים, וגם אם יסבול – ישתקם במהרה.

שאלה מספר 12:

- א. אמציה מבין את תפקיד הנביא כתפקיד המפרנס את בעליו – "חזה לך ברח לך אל ארץ יהודה ואכל שם לחם" – הוא רומז שעמוס מתפרנס מנבואותיו.
- ב. עמוס אינו מסכים עם אמציה משום שהוא מכחיש את הטענה שהוא מתפרנס מנבואותיו, ואמר שבמקצועו – הוא רועה צאן: "לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי כי בוקר אנכי ובולס שקמים".

או –

- א. אמציה מבין את תפקיד הנביא כתפקיד המביא את הנביא לקשור נגד המלך באופן אישי – "קשר עליך עמוס... בחרב ימות ירבעם".
- ב. עמוס אינו מסכים עם אמציה משום שהוא מסביר שה' שלחו לנבא אל כל עם ישראל – "ויקחני ה' מאחרי הצאן ויאמר ה' אלי הנבא אל עמי ישראל...".

שאלה מספר 13:

- ניתן לראות שהשיר מתכתב עם הפסוקים בכך שהעם אומר – "אבדה תקוותנו" (פסוק 11) ובשיר נכתב "עוד לא אבדה תקוותנו". יחזקאל עונה לעם – "והבאתי אתכם אל אדמת ישראל" – ובשיר נכתב "נשוב לארץ אבותינו".

שאלה מספר 14:

הנחש הוא האשם העיקרי משום שהוא זה שהסית לאכילה והראשון שחטא מבין כל הדמויות

או –

האישה היא האשמה משום שהיא זו שפיתתה את האדם לאכול מפרי העץ.

או –

האדם אשם מפני שלא עמד בפיתויה של האישה.

שאלה מספר 15:

א. יש לציין שתי ראיות:

- "ותיפקחנה עיני שניהם" – תודעתם מתרחבת לאחר האכילה.
 - "וידעו כי עירומים הם" – הם הופכים מודעים לעובדת היותם עירומים.
 - "ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגורות" – בעקבות מודעותם להיותם עירומים, הם מכינים לעצמם בגדים בכדי לכסות את גופם.
 - "ויתחבא האדם ואשתו..." – הם מודעים לכך שחטאו.
 - "כי עירום אנכי ואיחבא" – האדם מודע לעובדת היותו עירום.
- ב. מיד לאחר חטא האכילה האדם והאישה שומעים את ה' מתהלך בגן, וה' מתחיל בחקירת האדם – "אייכה?"

שאלה מספר 16:

יש להביא דוגמה אחת בלבד:

- הנחש פיתה את האישה לאכול מפרי העץ ולכן נענש בכך שיאכל עפר כל חייו.
- האדם אכל מפרי העץ בקלות ולכן יתקשה בהשגת האוכל כל ימי חייו.

שאלה מספר 17:

יש לציין שתי תופעות בלבד:

- שנאת האדם את הנחש.
- כאב הלידה.
- מעמדה הנמוך של האישה (בימי המקרא)
- חובתו של האדם לעבוד למחייתו
- המוות.